

Список використаних джерел

1. Белкин Р.С. Криминалистическая энциклопедия. 2-е изд. доп. М.: Мегатрон XXI, 2000. 334 с.
2. Коваленко Є.Г., Маляренко В.Т. Кримінальний процес України: підручник. 2-ге вид., перероб. і доп. К.: Юрінком Інтер, 2008. 712 с.
3. Радянська криміналістика. Криміналістична техніка і слідча тактика: підручник / за ред. В. П. Колмакова. К.: Вища школа, 1973. 296 с.
4. Настільна книга слідчого Національної поліції України: практичний посібник. К. : «Центр учбової літератури», 2017. 480 с.
5. Стахівський С.М. Теорія і практика кримінально-процесуального доказування: монографія. К., 2005. 272 с.
6. Тіщенко В.В. Теоретичні і практичні основи методики розслідування злочинів: монографія. Одеса: Фенікс, 2007. 260 с.
7. Щур Б.В. Теоретичні основи формування та застосування криміналістичних методик: монографія. Х.: Харків юридичний, 2010. 320 с.

Шарай Людмила Григорівна,

адвокат, керівник адвокатського бюро,
кандидат юридичних наук, доцент

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ВИКОРИСТАННЯ СПЕЦІАЛЬНИХ ЗНАЙ У ЗМАГАЛЬНОМУ КРИМІНАЛЬНОМУ СУДОЧИНСТВІ УКРАЇНИ

Проблеми використання спеціальних знань у кримінальному судочинстві є предметом досліджень вчених у галузі криміналістики та теорії кримінального процесу, оскільки від них залежить ефективність процесу пізнання істини в межах кримінального судочинства.

Особливої актуальності проблеми використання спеціальних знань у кримінальному судочинстві України набули сьогодні – під час проведення судової реформи в Україні, адже одним із основних її напрямів є розширення змагальних засад кримінального процесу.

Ще в Давньому Римі існувала юридична формула «*Audiamur et altera pars*» (нехай буде вислухана й друга сторона). Це стосувалося розгляду як *causa civilis*, так і *causa criminalis*.

Актуальною наразі є позиція К. П. Победоносцева, який зазначав, що у нас у багатьох випадках зовсім забулось поняття про те, що суд є змаганням двох сторін і що неможливо задовольнити одну сторону, не вислухавши іншої [1, с. 36].

Змагальність сторін потрібна як гарантія реалізації принципу всебічного, повного і об'єктивного дослідження обставин справи і захисту, які є необхідними для повноцінного змагання на всіх стадіях процесу. Змагальність сторін також є гарантією для утвердження законності і справедливості при винесенні судових рішень [2, с. 87].

Відповідно до ч. 3 ст. 69 Римського статуту міжнародного кримінального суду сторони можуть самостійно надавати докази [3]. Тобто, міжнародні стандарти справедливого правосуддя передбачають реалізацію принципу змагальності сторін, в тому числі й надання доказів, отриманих шляхом залучення експерта.

Загальновідомо, що ефективність вітчизняного правосуддя, судочинства та правопорядку багато в чому безпосередньо залежить від рівня застосування потенціалу новітніх знань у галузі судових експертиз, а також своєчасного їх проведення та досконалого використання. Володіючи спеціальними професійними знаннями, що представляють акумуляцію пристосованих для цілей пізнання та доказування фактів правопорушень досягнень науково-технічного прогресу, експерти здатні внести неоціненний внесок у діяльність із встановлення обставин розслідуваних злочинів[4, с. 448].

Однак, як свідчить судово-слідча та адвокатська практика, на жаль, сторони кримінального провадження в Україні не мають рівних процесуальних прав і можливостей щодо збирання доказів шляхом використання спеціальних знань. Розглянемо окремі із них. Так, з прийняттям у 2012 році в Україні Кримінального процесуального кодексу України:

- значно обмежено коло осіб, які можуть залучатися до кримінального провадження як судові експерти (ст. 102 КПК України), адже всім зазначеним вимогам відповідає менше 1% експертів державних спеціалізованих експертних установ України, які працюють на посаді експерта і, зокрема, мають наукові ступені, вчені знання;

- сторона захисту фактично позбавлена права на проведення незалежної експертизи речових доказів у зв'язку з відсутністю доступу до них (ст. 168 КПК України);

- коло суб'єктів призначення експертизи (залучення експерта) збільшилося і сторона захисту має право самостійно залучати експертів на договірних умовах для проведення експертизи, у тому числі і обов'язкової (ст. 243 КПК України), але реалізувати дане право на практиці дуже складно, адже не розроблено механізм здійснення цієї процесуальної дії стороною захисту.

Зазначені прогалини у законодавстві України утруднюють реалізацію принципу змагальності судочинства. Як справедливо наголошує В. Ю. Шепітько, перехід на реальні рейки змагального процесу, впровадження принципу «рівності сторін судочинства» вимагають законодавчого встановлення рівності процесуальних можливостей сторін – державного обвинувачення та професійного захисту [5, с. 120].

Із наведеного випливає, що по-перше, перехід до змагального процесу вимагає узагальнення судової, слідчої, експертної та адвокатської практики й розробки конкретних рекомендацій щодо усунення прогалин та недоліків у сфері процесуального законодавства щодо судово-експертної діяльності; по-друге, проголошений в КПК

України принцип змагальності в частині проведення експертиз викликає утруднення у правозастосовній практиці в зв'язку з реальною відсутністю рівності між сторонами кримінального провадження; по-третє реалізація принципу змагальності сторін у вітчизняному судочинстві при наданні ними доказів шляхом використання спеціальних знань сприятиме адаптації кримінального процесу України до міжнародних стандартів справедливого правосуддя.

Список використаних джерел

1. Победоносцев К.П. Передовые статьи о судебной реформе. Сочинения. СПб., 1996. 512 с.
2. Сердюк В.В. Змагальність сторін як засада судочинства в Україні. Часопис цивільного і кримінального судочинства. 2016. № 2. С. 85–93. URL:file:///C:/Users/1/Documents/Chcks_2016_2_6.pdf.
3. Римський статут міжнародного кримінального суду. Редакція від 16.01.2002. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_588.
4. Кофанов А.В. Сучасний стан та перспективи розвитку Експертної служби України в ХХІ столітті. Часопис Київського університету права. Київ, 2016. № 4. С. 447–449.
5. Шепітько В.Ю. Використання спеціальних знань в умовах сучасного кримінального судочинства. Інноваційні засади техніко-криміналістичного забезпечення діяльності органів кримінальної юстиції: монографія / кол. авт. В. Ю. Шепітько, В. А. Журавель, Г. К. Авдєєва та ін.; за заг. ред. В. Ю. Шепітька, В. А. Журавля. Харків. Вид. агенція «Апостіль». 2017. 238 с.

Шарай Єгор Валентинович,
завідувач сектору інформаційного
забезпечення, планування та контролю
відділу забезпечення діяльності ДНДЕКЦ
МВС України

ФОРМИ ЗАЛУЧЕННЯ ПРАЦІВНИКІВ ЕКСПЕРТНОЇ СЛУЖБИ МВС УКРАЇНИ ДО ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ

Однією із обов'язкових умов ефективного розслідування злочинів та подальшого їх судового розгляду є не лише фаховість та професійний досвід органів, які здійснюють кримінальне провадження, а й необхідність використання спеціальних знань різних галузей (медицини, бухгалтерії, автотехніки тощо) [1, с. 278]. Всебічність, повнота та об'єктивність розслідування злочинів зумовлена організацією слідчими залучення до досудового розслідування працівників Експертної служби МВС України, які володіють спеціальними знаннями і дає змогу об'єднати та ефективно використовувати їх процесуальні можливості для вирішення завдань кримінального судочинства.